

Mehmet Kadri Bey (Oktay) (1886-1950)

Mehmet Kadri Bey, milletvekilliği, çiftçilik, tüccarlık ve il genel meclis üyeliği gibi işler yapmış ve görevlerde bulunmuştur. Sicil kayıtlarına göre 1886'da de Siirt'te doğdu. Siirt Sancağı İdare Meclisi üyelerinden Hacı Hamdizâde Mustafa Efendi'nin oğludur. Annesi Zarif Hanım'dır. İlk ve orta öğrenimini Siirt İbtidai Mektebi ve Siirt Rüştiyesi'nde tamamladı. Aileden kalma çiftliğinde tarım ve ticaretle meşgul oldu. 1904'te Siirt Sancağı Nüfus Kâlemi'nde memuriyete başladı. 1906'da Pervari Kazası Nüfus Kâtipliği'ne tayin edildi. 1909'da ise Şirvan Kazası Nüfus Kâtipliği'ne nakledildi. Daha sonra Pervari Kazası Mahkeme Başkâtipliği'ne getirildi.

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra vatanın çeşitli bölgelerinde işgaller başlamıştı. Bunun üzerine Anadolu'ya geçen Mustafa Kemal Paşa, vatanın her vilâyet ve kazasında birer Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulması için emirler verdi. Bu emirler doğrultusunda Müftü Halil Hulki (Aydın), Ömer (Atalay), Siirt Belediye Başkanı Hamit ve Siirt'in ileri gelenlerinden Hamza Hilmi, Bekir Sıtkı ve Abdülkerim beyler tarafından Siirt Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu. Cemiyet, işgallerin haksızlığını duyurmak için çalıştı. Kadri Bey, bu sırada Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Siirt, bu dönemde toprak ağalığı düzeninin ve aşiret ilişkilerinin egemen olduğu, maddi imkânsızlıkların yaşandığı tipik bir kasaba görünümündeydi.

Osmanlı Mebusan Meclisi'nin son dönemi için yapılan seçimde Siirt Milletvekili seçilen Halil Hulki Bey maddi imkânsızlıklar ve ulaşım araçlarının bulunmamasından dolayı İstanbul'a gidemedi. Bitlis ve Van milletvekilleri de aynı durumdaydı. 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgal edilmesi ve meclisin feshedilmesi üzerine söz konusu yerlerin milletvekilleri Diyarbakır'da toplandılar. Toplanan milletvekillerinin masrafları II. Fırka Kumandanlığı tarafından karşılandıktan sonra Ankara'da açılması kararlaştırılan yeni meclise katılmak üzere Diyarbakır'dan ayrıldılar.

İstanbul'un işgalinden sonra Mustafa Kemal Paşa'nın isteğiyle Ankara'da yeni bir meclisin açılması kararlaştırılmıştı. Yeni meclis için yapılacak seçimlerde sancakların esas alınacağı ve her sancaktan beş üyenin seçileceği belirtildi. Kadri Bey, bu dönemde İl Genel Meclisi Üyesi görevinde bulunuyordu. TBMM'nin Birinci Dönemi için 4 Mayıs 1920'de yapılan seçimlerde 32 ikinci seçmenin oyunu aldı ve Siirt Milletvekili seçildi. Siirt Seçim Kurulu 8 Mayıs 1920'de Kadri Bey'in seçim mazbatasını onayladı. 13 Temmuz 1920'de Siirt Milletvekili olarak meclis çalışmalarına katıldı. Mazbatasını 23 Ağustos 1920'de onaylandı. TBMM Sicil Numarası 378 olan Kadri Bey, Birinci Grup'ta yer aldı. Kadri Bey, TBMM'nin 2. yasama yılında 4. Şube Üyeliği, 2. yasama yılında Tetkik Encümenliği'ne, 3. yasama yılında 5. Şube Üyeliği, 4. yasama yılında 2. Şube Üyeliği görevlerinde bulundu. Mecliste İstida, Defter-i Hâkanî ve Nafia komisyonlarında ve Memurin Muhakematı Tetkik Heyeti'nde üye olarak görev aldı. TBMM Birinci Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince memleketi Siirt'e dönerek tarım ve hayvancılıkla uğraştı. CHP'de politikaya devam ederek Siirt İl İdare Heyeti Üyeliği'ne seçildi. Dört yıl İl Genel Meclisi Üyeliği yaptı. Çiftçilikle uğraştı, ayrıca emlak ticareti de yaparak geçimini

sağladı. Siirt Valisi Sakip Beygo'nun 9 Ekim 1935'te verdiği bilgilerden, Kadri Bey'in, Siirt'te ikamet ettiği, Siirt merkezinde iki evi Şirvan ve Garzan kazalarında yaklaşık 500 dönüm arazisinin olduğu ve geçimini de arazi gelirlerinden sağladığı anlaşılmaktadır. Ancak bir süre sonra arazisinin yüzde 80'ini sattığından çiftçilik yapamayacak hale geldi. Yaşamının son yıllarında CHP Siirt İl İdare Heyeti Başkanlığı'na getirildi. Bu görevde iken 1 Haziran 1950'de Siirt'te öldü. Zeviyeye Mezarlığı'nda toprağa verildi. Evli olup altı çocuk babası idi.

Abdulaziz KARDAŞ

KAYNAKÇA

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 490.01.517. 2077. 1.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, DH. SAİDd. 179/51, Tarih: H.29.12.1304.

Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi: 110.9.1.11.20.0.13.

Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi: 110.9.1.11.22.0.158.

Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi: 110.9.1.11.22.0.195.

TBMM Arşivi, Kadri Bey'in Seçim Mazbatası.

TBMM Arşivi, Kadri Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi: Sicil Dosyası No:378

TBMM ZC, D:1, C:16, İ:154 (4.2.1338).

TBMM ZC, D:1, C:18, İ:1 (1.3.1338).

TBMM ZC, D:1, C:28, İ:1 (1.3.1339).

TBMM ZC, D:1, C:9, İ:2 (2.3.1337).

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25'inci Yıl Dönümünü Anış, TBMM Basımevi, Ankara 1945.

TBMM Albümü 1920-1973, Hazırlayan Kâzım Öztürk, Önder Matbaa Ankara 1973.

TBMM Albümü 1920-2010, C.1 (1920-1950), Editörler. Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

TBMM Bir Tarihçe İle Meclis Aza-yı Kiramının Tasvirlerini Muhtevi Albüm, Himaye-i Etfal Cemiyeti Yayını, Yeni Gün Matbaası, Ankara (1922).

TBMM Birinci Dönem Meclis Albümü 1920-1923, TBMM Basımevi, Ankara 2022.

İlk Meclis Anketi, Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri, Yayına Hazırlayan: Cihangir Gündoğdu, TBMM Yayınları, Ankara, 2004.

ARITÜRK, Ahmed- ARITÜRK, Muhammed Fatih, **Siirt İle İlgili Anekdötler 2**, Siirt 2013.

ATALAY, Ömer, **Siirt Tarihi**, Çeltut Matbaası, İstanbul 1946.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)**, III. Cilt, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

DEMİREL, Ahmet, **İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler**, İletişim Yayınları, İstanbul 2017.

GAZİ Mustafa Kemal, **Nutuk**, Türk Tayyare Cemiyeti Yayını, Ankara 1927.

GÜNEŞ, İhsan, **Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920-1923)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008.

KANSU, Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber II**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2009.

KARABEKİR, Kâzım, **İstiklâl Harbimiz**, Merk Yayıncılık, İstanbul 1988.

KILIÇÇIOĞLU, Cumhur, **Her Yönüyle Siirt**, Kadioğlu Matbaası, Ankara 1993.

YILMAZ, Nergiz, **Birinci TBMM'de Siirt Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri**, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman 2019.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-kadri-bey-oktay-1886-1950/?pdf=7424> adresinden erişilmiştir